Билал Назим-хәлиқ шаири

Уйғур әдәбияти 9-синип

Уйғур тили вә әдәбияти пәни муәллими
Х. Изимова

Пәнжим йезиси

Билал Назим-хәлиқ шаири

(Хушхойлар вә тапқурлар мусабиқиси)

“Яман көрмәң мени достлар,
егәмниң бир қулидурмән.
Киши қәдримни билмәйду
Вәтәнниң гәвһәридурмән”

Билал Назим.

Мәхсити

- Оқуғучиларниң Билал Назим ижадийити бойичә алған билимини мустәһкәмләш.
- Шаир ғәзәллирини ипадилик оқуп, әсәрлириниң мәзмун-идеясини муһакимә қилиш.
- Билал Назим һаяти вә ижадиға болған қизиқишини ашуруш, әхлақий туйғулирини шәкилләндүрүш, вәтәнпәрвәрликкә тәрбийиләш.

Мусабиқə баскучлири

I. Тонушуш

II. Босуға

III. Рикабəт

IV. Күч бирликтə

V. Нəзим

VI. Сəнъəт

VII. Чоққа

I. Тонуштуруш

II. Босуға

1. Билал Назим ким?
2. Қандақ әсәрләрни яратти?
3. Шаир ғәзәллиринин мавзулирини атаң.
4. «Чаңмоза Йүсүпхан» қандақ әсәр?
5. «Китаби ғазат дәр мүлки Чин» дастани қайси вақиәни тәсвирләйду?
6. Әдип «Чаңмоза Йүсүпхан» дастанида кимни тәнқитләйду вә немә үчүн?

7. «Китаби ғазат дәр мүлки Чин» әсәридики тарихий шәсләр, ижабий вә сәлбий образлар һәққидә ейтип бериң.

8. Миллий-азатлиқ қозғилаңнниң сәвәплирини ейтип бериң.

9. Билал Назим кимләрни өзиниң устази дәп һесаплайду вә немә үчүн?

10. “Бир дәриянинң у қат вә бу қетида,
Бир дәвирдә туғулғанди икки жан.
Бири юлтуз болди қазақ жутида,
Бири уйғур зиминида чин гүлхан”

Қайси қазақ шаири һәққидә сөз болуватиду?

11. Н.Пантусов билән Билал Назимниң достлуғи

12. Билал Назимниң аилиси һәққидә ейтиңлар

13. Билалниң муһәббәт сәргүзәштилири тоғрисида немә билисиләр?

14. Әдип ғәзили киргүзүлгән муқамни атаңлар.

15. Билал Назим билән замандаш болған рус шаир-язғучилирини атаңлар

Төвәндики сүрәт қайси әсәргә селинған ?

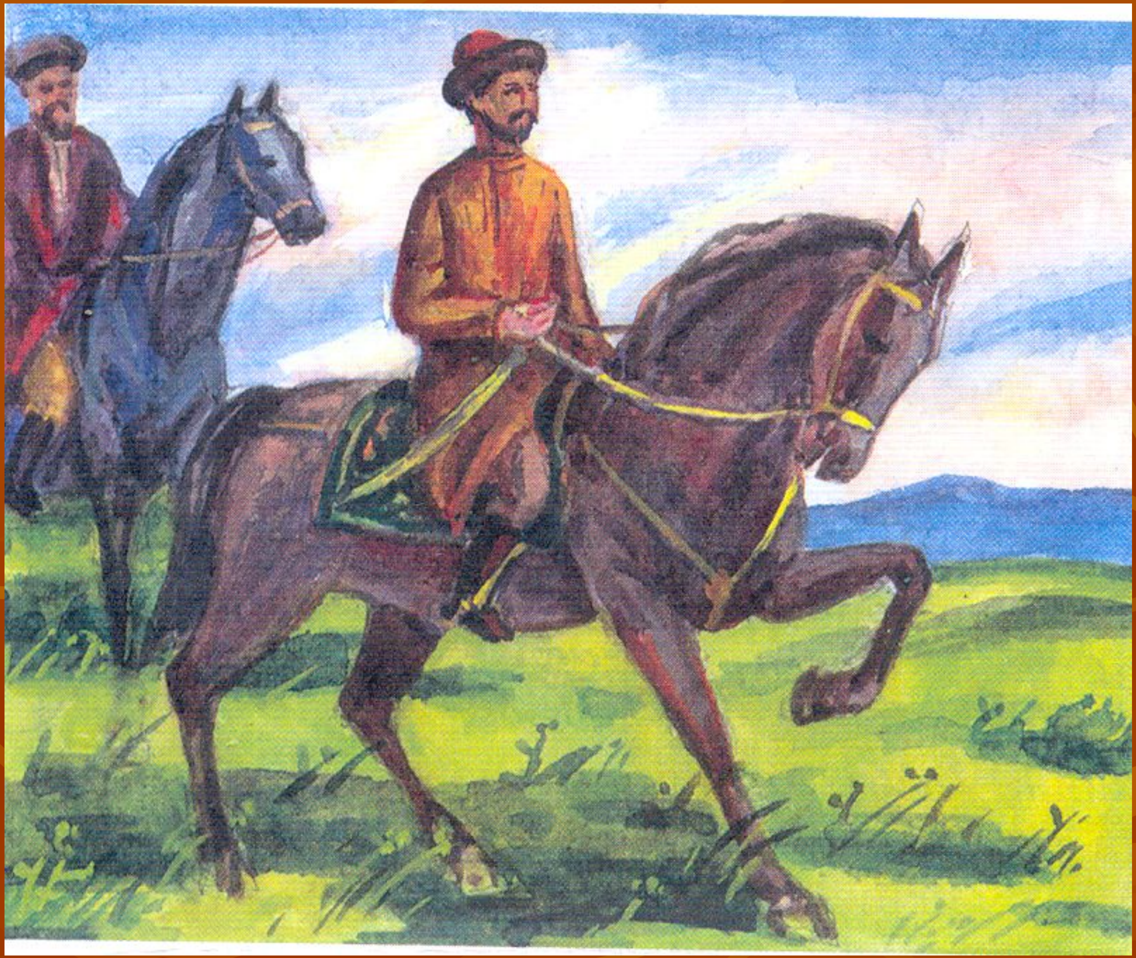

Сүрәттә ким тәсвирләнгән?

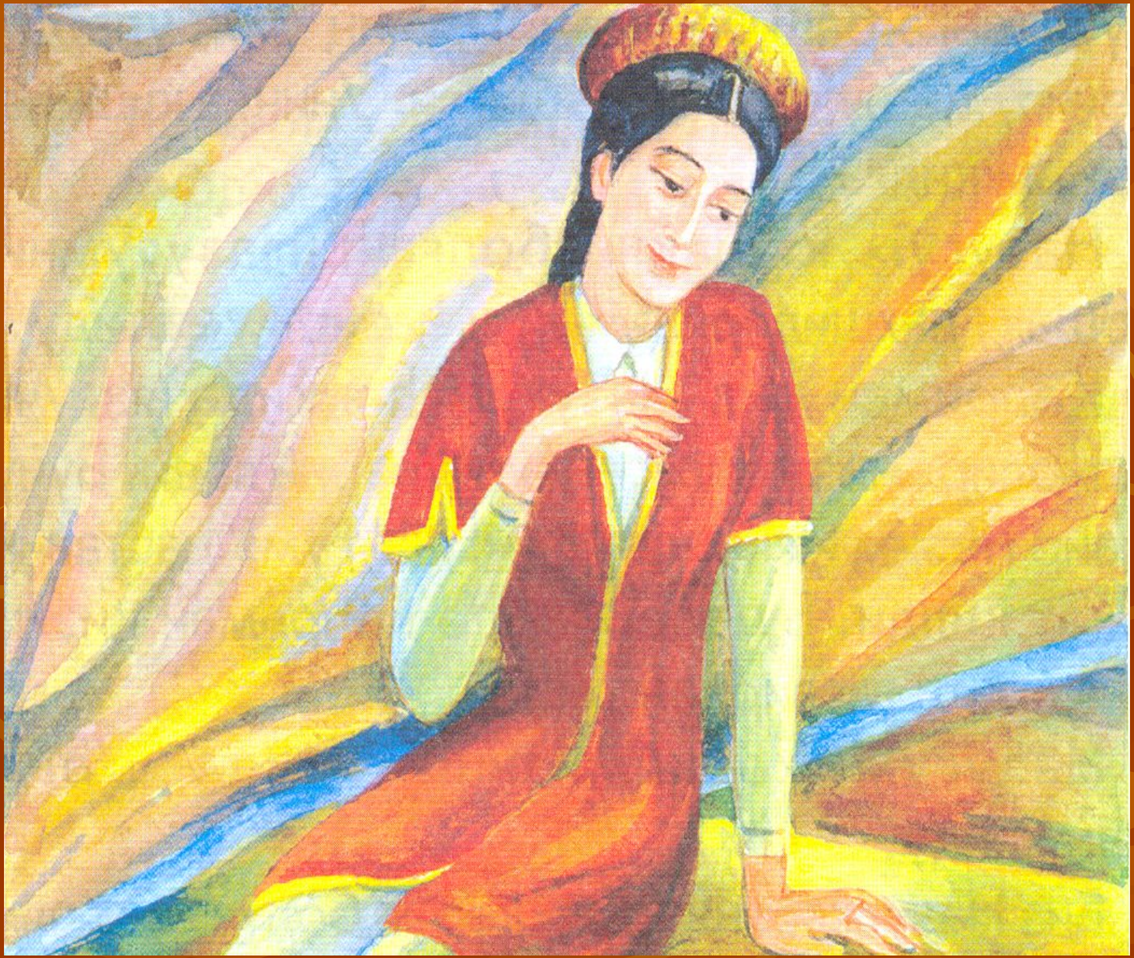

Абдурахман Жамий

Әдип һәққидә пикир ейтиңлар

Бу ким? Билал Назим ижадийитигә қандақ мунасивити бар?

Қәһриман қизлар

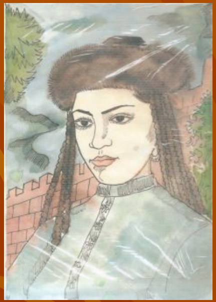

Қәһриман қизлар

Назугум

Ипархан

Майимхан

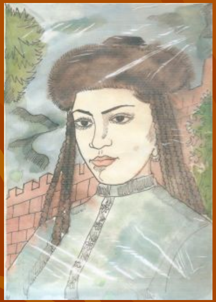

Әлия Молдағулова

Мәншүк Маметова

Ләззәт Асанова

III. Риқабәт

Шаир ғәзәллирини ипадилик оқуш

IV. Күч бирликтә

Шаир дастанлиридин көрүнүшләр

“Чаңмоза Йүсүпхан” дастани.

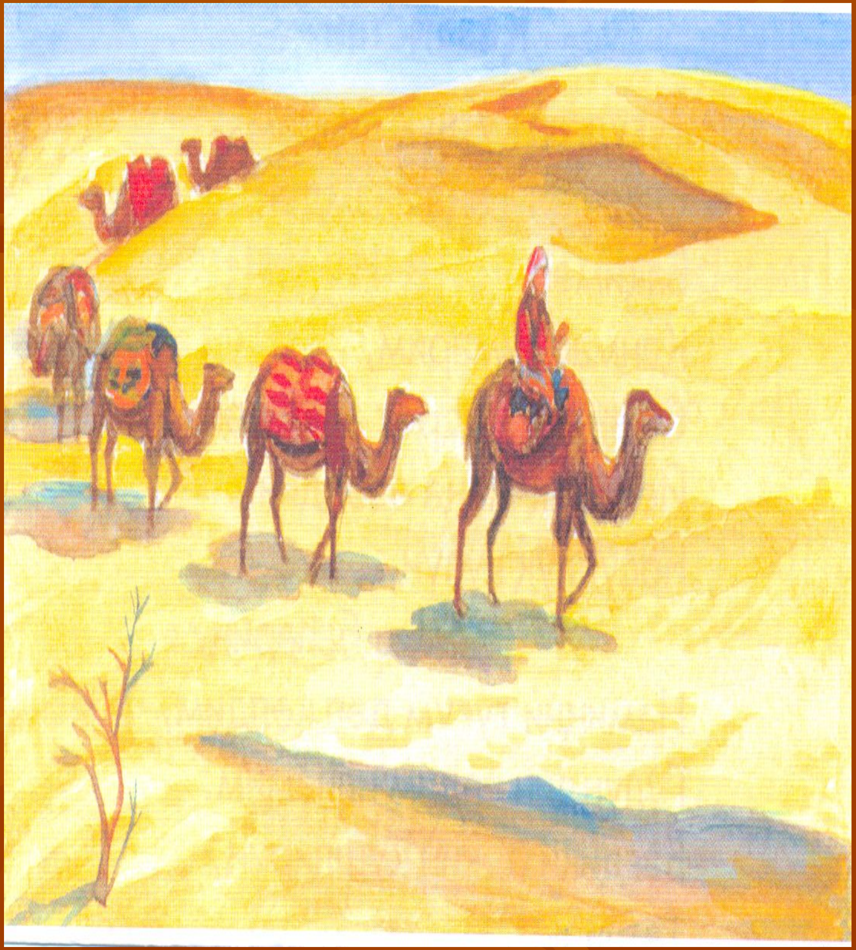

- “Чаңмоза Йүсүпхан” дастани новаторлуқ әсәр болуп, өз заманисидики молла авантюристларниң ач көзлигини, руһанийларниң әмәлиятта қандақ адәмләр екәнлигини яхши билип, уларниң чин әпти-бәширисини паш қилиш әдипниң асасий мәхсити болған. Бу әсәр арқилиқ Б. Назим өзи яшаватқан жәмийәткә, диний өлүмаларға күчлик зәрбә бериду, қаттиқ тәнқит қамчиси астиға алиду

“Назугум һәққидә қиссә”

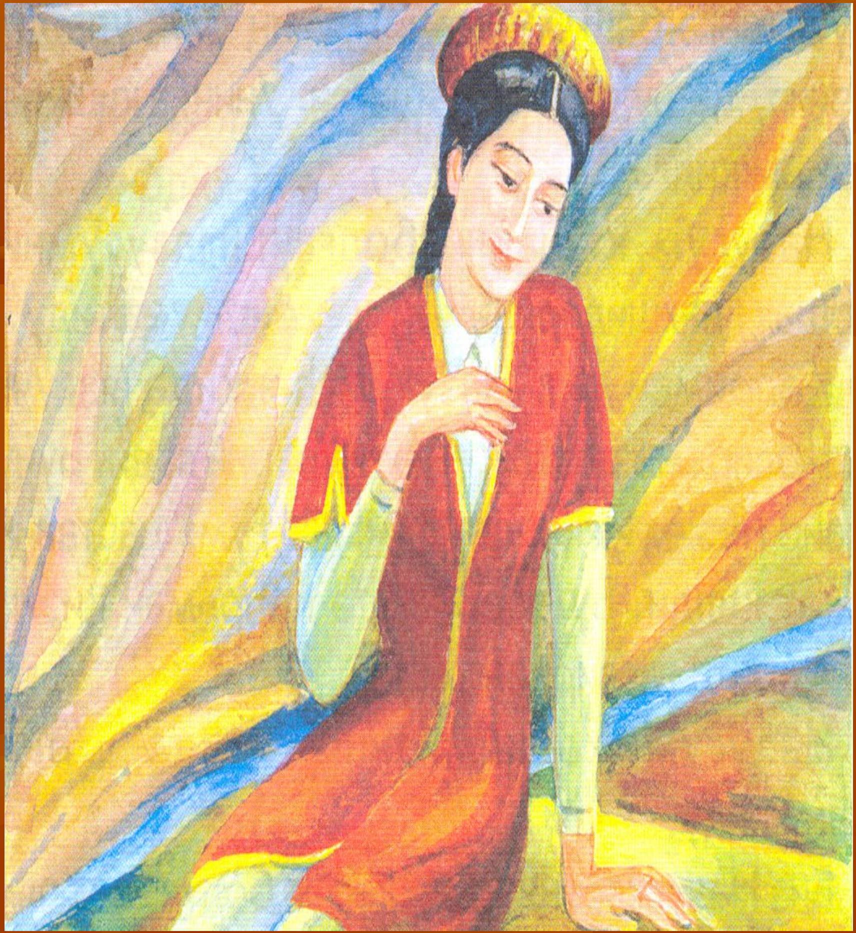

- “Назугум қиссиси” уйғур хәлқининң қәһриман қизи, гөзәл Назугум тоғрилиқ прозилиқ һекайә. Шаир қәһриман қизнин пажиәлик тәғдири арқилиқ уйғур хәлқининң бешиға чүшкән еғир дәвирни, хәлиқнин, әң алди билән уйғур аяллириниң әң яхши пәзиләтлирини, уларниң әрксөйәр һис-туйғулирини, дүшмән алдида баш әгмәйдиған вә өзининң әрки үчүн мәшәқәтлик синақларға бәрдашлиқ берәләйдиған мүжәз-хулқини көрситиду.

V. Нәзим

Шаир әсәрлиринин тәрҗимилирини ядқа ейтиш

VI. Сәнъәт

“Сайраң булбулум, сайраң,гүлниң шахи сунсун,
Яр айрилимән дәйду, айрилиб көңли тинсун...”
Билал Назим.

Билал ижади хәлиқ еғиз ижадийити билән чәмбәрчас бағлиқ вә өз ғәзәллири арқилиқ уйғур классик әдәбиятиниң тилини хәлиқ тилиға йеқинлаштурди. Униң шеир-ғәзәллири хәлиқ арисиға кәң таралған.Әгәр муәллипниң “Ғәзәлийәт” топлими сақланмиған болса, еһтимал, хәлиқ сөйүп ейтип жүргән нахша мәтинлириниң Билал қәлимигә мәнсүп екәнлигини һеч ким билмәтти.”У ян өтиду бир гүл”, “Әтә бирлә ғаз өтәр”, “Мән өлсәм” нахшилири шулар жүмлисидин.

VII. Чоққа

Шаирлиқ-у мәрданилиқ,пүтүнлүк,
Жиддийликта қилмас улар қуруқ гәп.
Чоң шаирлар чоң мәйданда шуңа аз,
Ормандики бирәр йерим чинардәк.

Бағөсәк ғәзәлхени Хелил Һәмраевниң “Билалниң жүрәк зари” шеирини шаир өз авазида аңлап көрәйли.

- **Билалниң жүрәк зари.**

- **Бир әсиргә толди әждат көчкәнгә,**
- **Или таман янған чирақ өчкәнгә.**
- **Өсәктики ярни колап, макан қип,**
- **Гәмиләргә көчмәнләр кеп чүшкәнгә.**

- **Или билән хошлашқанда тиз пүкүп,**
- **Назим Билал сәждә қилған йәр өпүп**
- **У жапакәш көчмәнләрниң сепидә:**
Жиғлап маңған, пәрият чекип, яш төкүп.

Жутни кинәп көчмән шаир Назими,
Сази билән йәңгән еғир һазини.
Кечилири гүлхан бойлап Өсәктә,
Дәртмән әлгә беғишлиған сазини.

- **Хелил Һәмраев.**

Билал Назим- хәлиқ шаири

(Хушхойлар вә тапқурлар мусабиқиси)

“Яман көрмәң мени достлар,
егәмниң бир қулидурмән.
Киши қәдримни билмәйду
Вәтәнниң гәвһәридурмән”

Билал Назим.

Диққитиңларға рәхмәт!!!